

Sygn. akt II Ca 496/13

POSTANOWIENIE

Dnia 31 października 2013 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: **SSO Magdalena Bajor- Nadolska (spr)**

Sędziowie: **SSO Cezary Klepacz**

SSO Teresa Strojnowska

Protokolant: protokolant sądowy Beata Wodecka

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 18 października 2013 r. sprawy

z wniosku Z. D.

z udziałem B. D. , R. D. , G. K. , M. K. , M. P. , A. P. , A. Ś. , J. Ś. i S. D.

o stwierdzenie nabycia spadku

na skutek apelacji uczestników G. K. i M. K.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Busku - Zdroju

z dnia 23 stycznia 2013 r. sygn. akt I Ns 596/12

postanawia:

I zmienić zaskarżone postanowienie :

1) w punkcie I (pierwszym) podpunkcie 1 (pierwszym) w całości i stwierdzić, że wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne dziedziczą :

a) żona G. W. córka J. i L. w 1/2 (jednej drugiej) części,

b) córka Z. D. córka G. i M. w 1/2 (jednej drugiej) części;

2) w punkcie II (drugim) podpunkcie 2 (drugim) w całości i stwierdzić, że wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne dziedziczy córka Z. D. córka G. i M. w całości;

II oddalić apelacje w pozostałych częściach i orzec, że wnioskodawczyni i uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

II Ca 496/13

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 23 stycznia 2013 roku Sąd Rejonowy w Busku-Zdroju stwierdził,

że spadek po zmarłym (...) roku M. W., na podstawie ustawy, nabyły jego żona G. W. i córki po 3/16 części, a wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne jego żona, córka Z. D., wnuczka A. P. po 1/4 części i wnuki R. D. i B. D. po 1/8

części, natomiast spadek po G. W. zmarłej (...) roku, na podstawie ustawy, nabyły jej córki, a wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne nabyła córka Z. D., wnuczka A. P. po 1/3 części i wnuki R. D. i B. D. po 1/6 części.

Sąd Rejonowy ustalił stan faktyczny, z którego wynika, że spadkodawcy nie pozostawili testamentów, mieli cztery córki Z. D., M. K., J. Ś., S. D., nie mieli dzieci pozamałżeńskich ani przysposobionych, żaden spadkodawca nie zrzekł się dziedziczenia ani nie odrzucił spadku. Małżonkowie M. i G. W. mieli gospodarstwo rolne o powierzchni około 6 ha. W dacie otwarcia spadku po M. W. stale pracowała w tym gospodarstwie jego żona oraz córka Z. D.. Pozostałe córki nie pracowały w żadnym gospodarstwie rolnym, jedna z nich pozostawała bez pracy, a dwie były zatrudnione na umowy o pracę poza miejscem zamieszkania rodziców. Żadne z dzieci spadkodawców nie ukończyło szkół lub kursów rolniczych i nie ma innych kwalifikacji do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Dwie córki spadkodawcy mają dzieci, które w dacie otwarcia spadku uczęszczały do szkół podstawowych, natomiast syn córki M. K. był w wieku przedszkolnym. Analogiczna sytuacja istniała w chwili otwarcia spadku po G. W. w odniesieniu do jej spadkobierców.

O dziedziczeniu gospodarstwa rolnego Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 1059 k.c. w brzmieniu obowiązującym w 1987 roku, zgodnie z którym gospodarstwo rolne dziedziczą spadkobiercy odpowiadający w chwili otwarcia spadku warunkom wymaganym dla nabycia własności nieruchomości rolnej w drodze przeniesienia własności albo są małoletni bądź pobierają naukę zawodu lub uczęszczają do szkół albo są trwale niezdolni do pracy. Z zeznań uczestników wynika, że w gospodarstwie rolnym pracowała jedynie Z. D., pozostałe dzieci jedynie sporadycznie pomagały przy pracach w gospodarstwie rolnym. Zdaniem Sądu Rejonowego w miejsce nie mających uprawnień dzieci spadkodawców, gospodarstwo rolne dziedziczą wnuki na podstawie art. 1060 k.c. w zw. z §9 rozporządzenia Rady Ministrów z 28 listopada 1964 roku w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych (Dz.U. nr. 31, poz. 215 z 1972r.). Uprawnienia do dziedziczenia mają te wnuki, które uczęszczały do szkół.

Od tego postanowienia apelację wnieśli uczestniczka M. K. i uczestnik G. K..

M. K. zaskarżyła postanowienie w całości i zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności art. 160§2 k.c. w brzmieniu wprowadzonym przez nowelizację z 6 kwietnia 1982 roku (Dz.U. nr 11, poz. 81 z 1982r.) przez stwierdzenie, że wnuki posiadają kwalifikacje do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po M. W. i G. W., z powodu uczęszczania do szkół, podczas gdy wnuki posiadają kwalifikacje do dziedziczenia gospodarstwa rolnego w przypadku pracy w należącym do spadku gospodarstwie rolnym, gdy ta praca stanowiła dla nich główne źródło utrzymania. Zarzuciła też błąd w ustaleniach faktycznych polegający na ustaleniu, że uczestniczka M. K. w dacie otwarcia spadków nie posiadała kwalifikacji do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, podczas gdy w tych datach prowadziła ona indywidualne gospodarstwo rolne o powierzchni 0,6475 ha położone w B..

Skarżąca wniosła o uchylenie postanowienia lub o jego zmianę i stwierdzenie dziedziczenia gospodarstwa rolnego na jej rzecz w 1/3 części, w przypadku spadku po M. W. i w 1/2 części, w przypadku spadku po G. W..

Apelację tej samej treści wywiódł także uczestnik G. K..

Skarżący wnieśli o uzupełnienie postępowania dowodowego przez przeprowadzenie dowodu z wypisu z rejestru gruntu oraz dowodu z zeznań świadków..

W odpowiedzi na apelację wnioskodawczyni Z. D. wniosła o jej oddalenie i podniosła, że nieruchomości które uczestniczka wskazała w apelacji wchodziły w skład gospodarstwa rolnego spadkodawców, a uczestniczka objęła je w posiadanie rok po śmierci rodziców, w wyniku dokonanej między siostrami nieformalnego działu spadku. Wniosła o przeprowadzenie dowodu z informacji Starostwa Powiatowego w B. na okoliczność kiedy M. K. została wpisana do ewidencji gruntów jako osoba władająca działkami(...) oraz dowodu z zeznań świadka.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacje uczestników M. K. i G. K. zasługują na uwzględnienie tylko w części, o ile kwestionują uprawnienie wnuków do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. W pozostałym zakresie są niezasadne.

W pierwszej kolejności podnieść należy, że chociaż autor apelacji wskazał, iż skarży orzeczenie w całości, to w istocie apelacja odnosi się jedynie do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po obu spadkodawcach.

Trafnie skarżąca zarzuca dokonanie przez Sąd Rejonowy wadliwej interpretacji przepisów prawa, w tym art. 1060 k.c. Przepis ten reguluje tzw. ustawowe dziedziczenie zastępcze gospodarstwa rolnego przez wnuki i dalszych zstępnych spadkodawcy. Zgodnie

z jego treścią w brzmieniu nadanym przez ustawę nowelizującą z 6 kwietnia 1982 roku (Dz.U. nr 11, poz. 81 z 1982r.) w granicach określonych w art. 931§2 k.c. wnuki spadkodawcy, które w chwili otwarcia spadku odpowiadają warunkom przewidzianym w

art. 1059 pkt 1 k.c. dziedziczą gospodarstwo rolne także wtedy, gdy ojciec lub matka nie mogą gospodarstwa dziedziczyć dla braku warunków przewidzianych w art. 1059 k.c. Warunkiem dziedziczenia gospodarstwa rolnego przez wnuki jest zatem spełnienie przez nich przesłanki wymienionej w art. 1059 pkt 1 k.c., który z kolei uzależnia dziedziczenie gospodarstwa rolnego od spełnienia warunków wymaganych do nabycia własności nieruchomości rolnej w drodze przeniesienia własności. Warunki te zostały wymienione w obowiązującym w chwili otwarcia spadków przepisie art. 160§1 k.c., zgodnie z którym nieruchomość rolna może być przeniesiona na nabywcę, gdy nabywca stale pracuje w jakimkolwiek gospodarstwie rolnym bezpośrednio przy produkcji rolnej albo ma kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego. A zatem wnuki dziedziczą gospodarstwo rolne jeżeli w chwili otwarcia spadku stale pracują w jakimkolwiek gospodarstwie rolnym bezpośrednio przy produkcji rolnej albo mają kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego. Zgodnie z §3 rozporządzenia Rady Ministrów z 28 listopada 1964 r w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych (Dz.U. nr 19, poz. 86 z 1983r.) za kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego uważa się ukończenie szkoły rolniczej, przysposobienia rolniczego lub uzyskanie tytułu kwalifikacyjnego w zawodach rolniczych.

Nie ulega wątpliwości, że wnuki spadkodawców, będące kilkuletnimi dziećmi w chwili otwarcia spadków po M. W. i G. W., nie mają ani kwalifikacji wymienionych w §3 cytowanego rozporządzenia ani nie mogą spełnić wymogu stałej pracy w gospodarstwie rolnym bezpośrednio przy produkcji rolnej. Z tych przyczyn nie są osobami uprawnionymi do dziedziczenia spadkowych gospodarstw.

Powołany przez Sąd Rejonowy przepis §9 cytowanego rozporządzenia, dotyczący pobierania przez spadkobierców nauki zawodu i uczęszczania do szkół, pozostaje w związku z wymaganymi do dziedziczenia gospodarstwa rolnego kwalifikacjami wymienionymi w

art. 1059 pkt 2 k.c., a ten nie odnosi się do wnuków, gdyż jak już wyżej wspomniano dziedziczą one gospodarstwo rolne tylko wtedy gdy odpowiadają warunkom przewidzianym w **art. 1059 pkt 1 k.c.**

Wyniki uzupełnionego w postępowaniu apelacyjnym postępowania dowodowego pozwoliły uznać za prawidłowe i nie dotknięte błędami, ustalenia Sądu Rejonowego dotyczące kwalifikacji M. K. do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Wbrew zawartym w apelacji twierdzeniom, uczestniczka nie wykazała swojej stałej pracy bezpośrednio przy produkcji rolnej w indywidualnym gospodarstwie rolnym w B.. Wnosząc o zmianę postanowienia uczestniczka powołała się tylko na tę okoliczność i jej dotyczy przeprowadzone w postępowaniu apelacyjnym postępowanie dowodowe.

Po uzupełnieniu postępowania dowodowego Sąd Okręgowy ustalił, że M. K. w chwili otwarcia spadku po ojcu i w chwili otwarcia spadku po matce, mieszkała w M. (od 1980 roku), gdzie była zatrudniona na pełnym etacie w zakładach mięsnych. W gospodarstwie rodziców pomagała sezonowo, w czasie wolnym od pracy, głównie latem podczas urlopu. Działki o numerach (...) o łącznej powierzchni 0,6475 ha, położone w B., objęła w posiadanie po śmierci matki, w wyniku dokonanego z siostrami w 1988 roku nieformalnego działu spadku. Działki te stanowiły część spadkowego gospodarstwa rolnego i za życia spadkodawców nie były wyodrębnione dla potrzeb prowadzenia odrębnego gospodarstwa rolnego przez M. K..

Powyższe fakty Sąd Okręgowy ustalił na podstawie zeznań świadków E. D., T. D. oraz uczestników postępowania, z wyjątkiem zeznań M. K. (k.155-156) oraz na podstawie informacji Starostwa Powiatowego w B. (k. 135).

Sąd Okręgowy dał wiarę zeznaniom wskazanych świadków i uczestników, gdyż są one ze sobą zgodne i tworzą logiczną całość. Ponadto pozostają w zgodzie z zeznaniami uczestniczki M. K. jakie złożyła ona w tej sprawie przed Sądem Rejonowym w Busku- Zdroju. Zeznała wówczas, że pomagała jedynie rodzicom przy pracach sezonowych. Z zeznań pozostałych uczestników wynika, że pomoc ta miała miejsce głównie w okresie letnim. Ponadto z zeznań uczestników wynika, że podział gospodarstwa rodziców miał miejsce dopiero po śmierci matki, wcześniej nie były dokonywane żadne podziały nieruchomości.

Nie potwierdzają twierdzeń uczestniczki zeznania jej świadka E. D., z których wynika, że świadczył on pomoc w pracach rolnych na rzecz M. K. ale dopiero po 1988 roku, czyli po śmierci obu spadkodawców.

Sąd Okręgowy uznał za niewiarygodne zeznania świadka M. L. oraz zeznania uczestniczki M. K.. Są one sprzeczne z pozostałymi dowodami i nie dają się pogodzić z niespornymi faktami, jak choćby fakt stałej pracy M. K. w zakładach mięsnych w M., na pełnym etacie. Wykonując taką pracę w mieście odległym o ponad sto kilometrów od miejsca położenia nieruchomości rolnych, uczestniczka nie była w stanie wykonywać na niej stałej pracy o charakterze rolnym. Zaznaczyć należy, że M. K. zeznała, iż to ojciec zbierał plody rolne z działek w B., co pozostaje w oczywistej sprzeczności z jej twierdzeniami zawartymi w apelacji o prowadzaniu indywidualnego gospodarstwa rolnego na nieruchomości w B.. Przeczy takim twierdzeniom uczestniczki także treść informacji ze Starostwa Powiatowego w B., z której wynika, że uczestniczka została ujawniona w ewidencji gruntów jako osoba władająca działkami w B. w 1993 roku, a zatem kilka lat po śmierci rodziców.

Skoro uczestniczka nie wykazała swojej stałej pracy przy produkcji rolnej w gospodarstwie rolnym, to brak było podstaw do uwzględnienia jej wniosku apelacyjnego i stwierdzenia dziedziczenia gospodarstwa rolnego także na jej rzecz. Jak słusznie wskazał Sąd Rejonowy okazjonalna pomoc w gospodarstwie spadkowym nie stanowi uprawnień do dziedziczenia gospodarstwa. Prawidłowe i nie kwestionowane przez apelującą są natomiast ustalenia Sądu Rejonowego dotyczące kwalifikacji wnioskodawczyni Z. D. do dziedziczenia gospodarstwa rolnego oraz braku po stronie pozostałych dzieci spadkodawców kwalifikacji do dziedziczenia gospodarstwa rolnego o jakich mowa w art. 1059 pkt 2 i 3 k.c. oraz §3 cytowanego wyżej rozporządzenia.

Uwzględnienie apelacji w części dotyczącej braku uprawnień do dziedziczenia gospodarstw rolnych przez wnuki spadkodawców doprowadziło do zmiany postanowienia w części dotyczącej dziedziczenia gospodarstw rolnych. Gospodarstwo rolne po M. W. dziedziczą jego żona G. W. i córka Z. D. po 1/2 części, zaś gospodarstwo rolne po G. W. dziedziczy jej córka Z. D. w całości.

Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 386§1 k.p.c. w zw. z art. 13§2 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 520§1 k.p.c. w zw. z art. 391§1 k.p.c.

SSO C.Klepacz SSO M.Bajor - Nadolska SSO T.Strojnowska